

KERSTMORGEN

1 januari 1971

Goedemorgen, vrienden.

Allereerst wil ik u naar keuze nog een goede, zalige, prettige, gelukkige of alternatieve Kerstmis wensen.

Vandaag is het tweede kerstdag. Dat is de dag waarop de mensen altijd weer nasudderden van de eerste kerstdag. De herdertjes hebben bij nachte gelegen, de engeltjes hebben gezongen, de reeks preken is alweer voorbij. Nu moet ik spreken. Er dan sta je daar en vraagt jezelf af: "Wat heb ik eigenlijk te zeggen?" Het is misschien wat wreed u dit zo maar voor de voeten te werpen, maar ik geloof eerlijk dat Kerstmis in deze dagen niet zo heel veel meer te zeggen heeft.

Het is natuurlijk vrede op aarde. Het is rustig, zelfs vaak stil. Er valt zo hier en daar wat sneeuw en een Duits koortje proclameert, voorbijgaande aan alle herinneringen en soms zelfs aan de feiten: "Leise rieselt der Schnee." De kerstkrans is aangesneden, de kerstpunch wordt gedronken, de kaarsjes branden. Vrede op aarde en in de mensen een welbehagen. Zoveel welbehagen is er in de mensen dat er juist nu een kind verhongert op de straten van een grote stad in zuid-Amerika. Zóveel welbehagen is er dat ook nu mensen sterven in Vietnam, dat onnodig mensen gevangen zitten of creperen over de gehele wereld. Vrede op aarde en in de mensen een welbehagen. Daarom moeten wij de medemens liefhebben en hem in zijn leven en streven vooral niet schaden. Nu ja, als je haast hebt met de auto, moeten zij natuurlijk maar zien waar zij blijven. Want wanneer je op de weg zit en haast hebt, kun je toch geen rekening houden met alle idioten die er mogelijk rondlopen. Ben je gek!

Vele dingen die op andere dagen normaal lijken, blijken opeens wat vreemd te zijn zodra wij in de sfeer van Kerstmis leven. Je zou haast tegen jezelf zeggen: Kom, maak er maar eens een lekkere donderpreek van. Maar ja, preken zijn nu eenmaal uit in deze tijd en alternatieve verhalen zijn in. Wat heb je echter aan een alternatief kerstfeest? Volgens mij is dat geen kerstfeest meer. Maar aan de andere kant: het normale kerstfeest in uw dagen is langzaam maar zeker verworpen tot een uitbarsting van middenstandsentousiasme. Dus hoe je het ook beziet, van het werkelijke kerstgebeuren blijft maar weinig over.

Neem mij vooral niet kwalijk dat ik dit zo zeg. De meesten onder u zijn misschien eerder gekomen om op deze morgen te mogen genieten van vrome en stichtelijke woorden. Maar wat kun je zeggen van een wereld die met klokgebeier en vele vrome woorden over het kindeke in de kribbe uit louter egoïsme of uit lust tot gelijkhebben eenvoudig bezig is een groot deel van die wereld uit te roeien? Stel eens dat je het kerstverhaal zou moeten vertellen in de termen, en onder de omstandigheden van deze dagen. Dan kan er geen sprake meer zijn van een Maria en Jozef die na een vermoeiende reis uiteindelijk in een stal een onderkomen vinden. Misschien komt in de geschiedenis nog een volkstelling voor, want zoiets vindt ook in uw dagen nog wel plaats, al zullen opzet en reden verschillen.

Ik vertel het daarom maar zo:

Er waren twee mensen - laat ons hen Roos en Moos noemen, omdat aan de namen Maria en Jozef te veel beeldassociaties verbonden zijn. Deze twee mensen waren al enige tijd getrouwd, maar hun huwelijk was eigenlijk nog geen echt huwelijk. U weet wel hoe het gaat in deze tijd: zij woonde nog bij haar ouders en hij woonde ergens op een kamertje. Maar daar mocht zij niet blijven: of men nu gehuwd was of niet, om twaalf uur geen bezoek meer op de kamers, want daartegen had de hospita bezwaren. En huisvesting had nog niets voor hen kunnen doen óf gedaan. Toen kwam het ogenblik dat zij moest bevallen. Maar met de feestdagen was het

ziekenhuis toch al zwaar onderbezet en zo was er voor haar geen bed vrij. Dat komt soms wel eens voor, weet u. En de ouders voelden er niets voor de bevalling aan huis te hebben, ook al zouden zij het misschien uiteindelijk wel geduld hebben. Wanhopig trokken zij langs de straten en zochten en zochten om een plekje te vinden waar zij tenminste samen zouden kunnen zijn. Zo moe en wanhopig zagen zij eruit dat uiteindelijk iemand medelijden kreeg en sprak: "In huis kan ik jullie helaas niet hebben, de familie komt over en zo weet je. Maar ik heb nog een lege garage. Trek daar dan voorlopig maar in."

Het werd nacht in de stad. Overal flitsten de neonreclames aan. Verklede mannen liepen als kerstman met bellen te luiden en 'ho ho ho' te roepen. En in alle huizen kropen kinderen stillletjes naar beneden om te zien of er al presentjes onder de kerstboom waren verschenen. Verder gebeurde er niet veel. Het vrouwtje kreunde in de kille garage. Toen, opeens, in de verte een felle lichtsflits zichtbaar werd. De mensen die het zagen, vroegen zich angstig af of het misschien een atoombom zou zijn. Maar gelukkig: het was geen atoombom, maar alleen maar een vliegtuig dat door onbekende oorzaak in de lucht orpflofte. Vele mensen wilden gaan kijken wat er eigenlijk aan de hand was. Zo kwamen velen van hen ook langs de moderne kerststal, het betonblok dat tijdelijk buiten gebruik was, omdat de eigenaar van de auto het in de feesttijd gemakkelijker vond zijn auto voor het huis van anderen op de stoep te parkeren. Omdat er een oliekachel brandde die nogal stonk, stond de garage open en kon eenieder zien dat hier een jonge moeder haar pasgeboren kind probeerde te verzorgen. Maar niemand bleef lang staan, al verbaasde het schouwspel sommige welvaartlijders wel. Zij gingen verder om de brand te zien. Enkele eenvoudige mensen boden hulp aan, maar al snel was het jonge paar alleen. De nacht werd weer tot stilte en de fabrieksschoonstenen braakten als tevoren hun giftige walmen uit over de stad.

Vaag, heel vaag, speelde ergens een radio. Een koor zong, vroom en gedragen, dingen als 'Stille nacht, Heilige nacht' en een 'Ere zij God in den Hoge'. Niemand in de stille straten beseftte dat wrakstukken van het vliegtuig een van de fabrieken geraakt had. Niemand zag de dichte bruingrijze walm die over de stad kwam drijven. Tot er opeens overal een pijnlijk hoesten, kuchen, rochelen te horen was. Toen werd de gehele stad weer stil, heel stil. De lichtreclames flitsten nog spookachtig door, bizarre reflexen scheppende in de giftige mist die alles omvangen hield. De radio speelde nog steeds vrome wijzen. Even huilde en kuchte in de garage nog een pasgeboren kind, toon hield ook dit geluid op... Zo kwam er vrede op aarde.

U vindt dit verhaal overdreven? Toch ligt het veel dichterbij deze moderne tijd, is het beter en werkelijker voor de mens in deze dagen dan het aloude verhaal. Zeker dat oude verhaal is mooier. Maar het is en blijft ergens een verhaal. Wanneer je eerlijk en redelijk wilt denken, kun je alleen maar zeggen: Eens, ergens, schijnt er een kind geboren te zijn dat Jezus werd genoemd en dat men Messiah en Christus heeft geheten. Maar hoe en wanneer het geboren werd, wat er met die geboorte precies aan de hand is geweest, weten wij als mensen ook niet. Misschien zijn er inderdaad herders aanwezig geweest bij een geboorte in een stal, misschien ook niet. Wij weten niet eens of dit ergens met de werkelijkheid strookt. Dat kort na de geboorte koningen of wijzen het kind gehuldigd hebben, is ten minste zeer onwaarschijnlijk. En dat er een verschrikkelijke kindermoord plaats gehad zou hebben in Bethlehem, als gevolg van de geboorte van Jezus, lijkt zeer onwaarschijnlijk. Wanneer wij aannemen dat de algemeen geldende jaartelling klopt, moeten wij zelfs constateren dat Herodus reeds een jaar of vier dood moet zijn geweest, vóór hij hoorde van de geboorte en opdracht kon geven alle kinderen in de kleine stad om te brengen.

Wanneer je de bekende feiten nagaat en je bezighoudt met waarschijnlijkheden en mogelijkheden, blijft er van het roerende wonderverhaal niet veel over. Natuurlijk kun je dit alles proberen te verwaarlozen en Kerstmis vieren zonder er ook maar aan te denken dat de evangelisten kennelijk elk op een eigen wijze duidelijk hebben willen maken, hoe belangrijk Jezus wel is en daartoe mogelijk zich enkele vrijheden met de feiten hebben veroorloofd. Want wanneer je nagaat hoe zij hun verhaal beginnen, voel je toch wel dat de gegevens die zij

opsommen, weinig met de feiten zelf te doen hebben: de een wil kennelijk zijn verhaal passend maken zodat het bevestigd wordt door de voorspellingen van de profeten, de andere probeert vooral de bovennatuurlijke afstamming van het kind duidelijk te maken. Wanneer je logisch alles nagaat en probeert de feiten van de vrome overleveringen en gezochte bewijzen te scheiden, blijft er niet veel meer over van alle verhalen rond de geboorte. Maar ja dat kun je niet goed doen. Want wat blijft er van het kerstfeest over wanneer je de vrome overdrijvingen wegneemt? Veel blijft er niet over wanneer je de glans van het kindje in de kribbe wegneemt en er een normale baby van maakt. Zoals er veel romantiek verdwijnt wanneer je van de arme Maria en Jozef de gegoede middenstanders maakt die zij, - zij bezitten een ezel - in feite geweest moeten zijn, zelfs volgens de feiten die ons de evangelisten verschaffen.

Neem alle romantiek weg, stel de vraag naar de geloofwaardigheid van de verstrekte en traditioneel elke keer weer herhaalde gegevens. Wat blijft er dan van dit heilige feest over? Misschien alleen maar de behoefte van de mens aan liefde. De behoefte van de mens niet geheel alleen in de wereld te staan en een verbinding met God, met hogere krachten te vinden. De behoefte vooral, naar mij dunkt, om als mens niet geheel alleen te staan, geheel alleen te zijn. Ik meen dat deze menselijke behoefte de essentie vormt van het kerstfeest. En dit lijkt mij iets waar je ook op de tweede kerstdag wel eens over zou mogen denken en spreken.

Wij hebben vroeger eens de kreet geslaakt: Vrede op aarde? Waarom dan geen kerstfeest het gehele jaar door? Ik meen dat het juist daarom gaat. Kerstmis is een dag van vertedering, van legenden, van prehistorische gebruiken, van herleving van het oude heidendom in een zeer christelijke vorm. Maar wanneer je alle versierselen wegwerpt, blijft er een feit over. Alleen kun je dit feit niet meer binnen het kader van één enkele dag bepalen. Al kun je een kerstboom herkennen, hij is alleen herkenbaar door de versierselen die erin hangen. Zonder dezen heb je te maken met een denneboom die het gehele jaar door bestaat en groen is. Je kunt zeggen: Alles wat de mensen vandaag - en gisteren waarschijnlijk nog veel intenser - hebben uitgebraakt over de liefde des Heren en het kind dat nederdaalde uit de hemel, over de maagdelijke geboorte enzovoort, is de versiering van het feit zelf. Je kunt deze dingen opbergen en desnoods vergeten, zoals de balletjes in de kerstboom.

Maar achter dit alles gaat een levende essentie schuil: de verbondenheid waarvan je zelfs als egoïstisch mens, als dom wezen, je nooit geheel los zult kunnen maken dat vreemde samenhorig zijn waar je altijd weer naar blijft hunkeren. Als je dergelijke dingen niet meer voor je praktijken aanvaardbaar in het werkelijke leven kunt vinden, bouw je je illusies op. Dan bouw je je een stalletje op met gipsen beelden. Dan breng je een beeldje in plechtige processie naar een legendarische, maar nimmer gekende plaats in Bethlehem en proclameert tegen de wereld: "Ziet, ons is een Heiland geboren". De mens heeft kennelijk, in welke vorm dan ook, behoefte aan een Heiland, een Verlosser. Niet, omdat die Heiland zijn enig heil is, maar omdat hij in de plaats kan treden voor het goede; het heil dat je voelt voor jezelf te moeten bereiken. Zoals een mens niet in de eerste plaats een verlosser nodig heeft, omdat deze hem vrijmaakt van alle zonden en je onderdompelt in het meest witmakende bad ter wereld, maar doorgewoond, omdat je voelt dat je schuldig bent en voor jezelf niet weet hoe je die fouten, die schuld die je op jezelf geladen meent te hebben, kwijt moet raken.

Deze gehele wereld wordt gedreven door een soort schuldbewustzijn. Het is grotendeels dit gevoel van schuldbewustzijn dat de mensen wreder dan dieren doet handelen en doet denken aan een strijden voor denkbeelden die op zich eigenlijk onbelangrijk zijn. Dit gebeurt zowel in Polen als in Vietnam, zowel in Zuid-Afrika als in Nederland. Het gaat hier om een hanteren van een standaard van gedrag die niet strookt met de werkelijke, menselijke drijfveren, een standaard van gedrag die je het gevoel geeft dat je schuldig bent dat je zozeer afzichtelijk bent in je werkelijke motiveringen dat je alleen met vele grote woorden en desnoods met geweld dit voor de wereld kunt verhullen. Daarom heeft de mens een verlosser nodig. Dan immers kan hij zeggen: "Ziet, deze verlosser draagt mijn schuldenlast. Ik ben hiervan dus bevrijd." Waarop je meent op de oude wijze verder te mogen gaan onder de kreet: "Dit is Gods' wil".

Maar waarom dan deze toch wel zeer bijzondere nadruk op het Kind? Volgens mij heeft het kind een grote betekenis in elke levensgemeenschap. Of je nu gaat kijken bij de vogels met hun zorg voor eieren en kuikens of je ziet naar de dieren met hun jongen, danwel naar de mensen met hun kinderen, altijd weer valt op dat in de ogen van de gemeenschap het kind, het jong, iets zeer bijzonders is. Zeker. Wij kunnen in dit verband gaan spreken over allerhande uit de natuur voortkomende drangverschijnselen die tot de in standhouding van het geslacht dienen. Het is zeer wel mogelijk dat deze dingen een werkelijke rol spelen. Ik meen echter dat je ook, zeker voor de mens, moogt zeggen: De eenling die een jong leven beschouwt, vindt ergens hierin iets van zijn eigen onschuld terug. De vertedering komt niet alleen voort uit het besef "dit is mijn kind", maar wordt wel degelijk volgens, mij ook veroorzaakt door het gevoel: zo was ik eens, zo zou ik in vele opzichten vandaag nog willen of moeten zijn. Ik meen dat de vertedering ook iets heeft te maken met het gevoel dat hier een leven is dat verder zal gaan wanneer jij neervalt langs de weg, een denken aan een soort oneindigheid, al is het dan ook maar in genetische vorm waardoor het leven meer inhoud krijgt.

Daarom is het misschien niet zo verwonderlijk dat de mensen juist het kerstkind hebben gekozen als het werkelijke middelpunt van hun vrome sentimentaliteiten. O zeker, de tijden zijn aan het veranderen. Ik heb mij laten vertellen dat de rituele plechtigheden die men rond dit godsdienstig beleven heeft gevlochten, langzaam maar zeker steeds meer verlucht worden met beatmuziek en stukjes toneelspel. In de ogen van velen lijkt dit laatste misschien een opzienbarende vernieuwing, maar als je denkt aan de oude kerkespelen, als ik ook eens denk aan de vele predikanten die ik eens op aarde gekend heb, geloof ik dat het verschil tussen rite en toneelspel niet zo groot is. Ten hoogste kan volgens mij het verschil liggen in het feit dat de tekst van het toneelspel niet uit een zonder meer en uitsluitend religieus standpunt geschreven werd.

Kijk eens: u staat in het leven. Een uitdrukking die in de Nederlandse taal nog een wat vreemde bijbetekenis heeft: Iemand die "in het leven" staat is iemand die pleegt te leven op de vlakte waar de rode schemerlampjes welig bloeien. Toch is deze associatie niet geheel onpassend. Want prostituteert niet eenieder ergens in het leven veel van zijn erkende waarheden en idealen. Je hoeft immers niet alleen aan lichamelikheden te denken wanneer het gaat om een soort overspel? Je leeft met de gedachte aan een hoge geestelijke wijsheid, gedragen mijnentwege door een esoterisch besef of een gevoel voor recht en rechtvaardigheid. Maar als het er werkelijk opaan komt, wat doe je dan? Dan vraag je je meestal ook allereerst af hoe je ergens beter van kunt worden. Haast zonder te denken handelt men dan in de eerste plaats volgens eigen belangen en verliest voor een ogenblik zijn idealen uit het oog. En wanneer je deze dan later terugvindt, zijn zij wat groezelig en vuil, alsof zij in de modder hebben gelegen. O, je doet natuurlijk of je daarvan niets bemerkt of er niets mee aan de hand is. Maar ondertussen voel je het innerlijk zeer diep en zit je er dan maar mee.

En dan wordt het kind belangrijk, dan is de verlossing een soort symbool voor een hergeboorte waarbij je al deze dingen en herinneringen achter je kunt laten. Ik meen dat de mens in de kerstdagen niet alleen maar zoekt naar de tederheid van een goddelijke liefde, maar dat hij wel degelijk ook zich bezighoudt met het geloven aan, en zoeken naar een hergeboorte van zichzelf. Mensen die in uw dagen het kerstgebeuren nog intens beleven, trachten, volgens mij onbewust, ergens één te zijn met een van de figuren in het verhaal. Wanneer deze mensen zich tenvolle bewust van zichzelf zouden zijn en daarbij nog eerlijk ook, zouden zij toe moeten geven dat zij graag Maria zouden zijn of een herder, Jozef of - en dit waarschijnlijk nog het liefste - het kind zelf.

Wanneer je nog jong bent op aarde, droom je ervan de wereld vrij te maken. Je zult later recht en rechtvaardigheid brengen op de wereld. Je zult goed zijn, de armoede van vader en moeder ruimschoots vergoeden. Je zult rechtvaardigheid doen heersen over al die mensen met hun eigenaardigheden en hun heerszucht, je zult de gehele wereld achter laten als een grote lachende weide waarop de grootste kerstboom ter wereld staat en alle mensen in een vreugdige

rondedans vergeten dat er in het leven iets anders nodig zou zijn dan een lied. Want zo zie je de wereld dan. En zo wil je, naar ik meen, ook later nog als mens steeds weer even dromen, zelfs wanneer je reeds beseft dat dit alleen maar waardeloze droombeelden zijn die je nooit waar zult kunnen maken. Je droomt van een algemene hergeboorte, een verandering. Maar dan niet een normale verandering waarbij de aspecten misschien enigszins verschuiven en andere machten aan het bewind komen, terwijl de werkelijke betekenis van het leven voor alle mensen hetzelfde blijft, neen. Je droomt van een werkelijke bevrijding, van een totaal nieuw zijn.

Ik heb u zo even een heel pessimistisch klein kerstverhaaltje verteld. Eigenlijk is dit natuurlijk, want kerstverhalen hebben steeds weer de neiging tot pessimisme. Het schijnt niet anders te kunnen, zelfs wanneer er meestal een happy-end in voorkomt. Ik herinner mij de oude kerstverhalen uit mijn dagen. Verhalen die mooi en sentimenteel klinken, maar die in wezen nog veel pessimistischer zijn dan mijn kleine vertelling wanneer je je de inhoud goed realiseert.

"Och Vader", zo snikte zij, "ik moet een kind krijgen". De oude man zag zijn geliefde dochter aan en verstrakte. In hem laadde zich de vrome toorn op. Toen de bevende hand uitgestrekt in een zwiingend, veroordelend gebaar, wees hij haar de deur. De moeder snikte verdoken, maar verzette zich niet. Met een verdoken gebaar stak zij haar kind dat hier werd uitgedreven in de barre, kille nacht nog een paar stuivers toe, stil, schichtig, snel, zodat de vader het niet zou zien. Wenend ging de dochter heen. En van die dag af werd van haar niet meer gesproken in het stille en nu somber geworden huis. De dagen gingen verder. De zomer kwam, de herfst bracht koude, en weer brak de winter aan. Marijke doolde, arm en verlaten, eenzaam met haar kind door de krochten en sloppen van de grootstad, zich voedende met afval dat zij verzamelde op de trottoirs waar het bleef liggen wanneer de winkels hun voorraad reeds lang naar binnen hadden gehaald. De sneeuw begon te vallen. Maar Marijke had geen onderdak, geen penning zelfs die haar en haar kind voor een kort ogenblik wat beschutting en warmte had kunnen verschaffen. Verdoofd door de koude, bang te gaan liggen en te sterven in de witte wade, doolde zij voort door de aanbreekende nacht. Haar ogen zagen niet meer de omgeving, haar van koude verstijfde handen klampten, zich nog halfbewust rond het kind dat zij in haar enige doek had gewikkeld, om het tegen de wrede koude te beschutten.

Haar strompelende voeten droegen haar voort langs oude en bijna reeds vergeten paden en zonder het werkelijk te beseffen stond zij opeens voor het ouderlijk huis waar zij eens zo gelukkig was geweest. Het duizelde haar. Met haar laatste krachten klopte zij aan een deur, dé deur. Dan zonk zij bewusteloos ter neder, het kind nog beschermd in de schamele resten van kleding in de armen knellende. Het was reeds laat geworden en in de verte beierden, eerst zacht en verdoken, dan met een steeds zwellend geluid de kerstklokken. Binnen had men het kloppen gehoord. Moeder opende de deur, zag, slaakte een kreet. Vader kwam toesnellen. Met uiterste inspanning tilde hij het slappe lichaam op en stamelde: "Ach, mijn kind!" Want op dit ogenblik vergat hij dat hij haar eens verloochend had. De oudjes droegen haar binnen en legden haar op de sofa. Het beieren van de klokken werd steeds sterker en terwijl hun roepend geluid doordrong in de kamer, sloeg zij de blauwe ogen op en stamelde "Vader? Moeder?" En hij, de hardeman met het gegroefde gelaat, wiste een traan weg, knikte nadenkelijk en sprak: "Het is goed, kind. Je bent weer thuis."

Is dat verhaal eigenlijk niet veel gemener? Toch is dit ook een "kerstverhaal". Een echt ouderwets kerstverhaal. Maar dat je voor zoiets je kind het huis uittrapt wanneer het je het meeste nodig heeft, dat je dit kind rustig laat verkommeren van ellende, en dan, alleen omdat de klokken beieren en een happy-end voor het verhaal nodig is, haar wanneer zij de blauwe ogen opslaat weer welkom heet, is verschrikkelijk. Zou je de mensen die in iets dergelijks, in een dergelijk sadistisch bedenkfel, de sfeer van Kerstmis meenden te vinden, eigenlijk niet uitkotsen? Dat zijn nu kerstverhalen, vrienden. Dat is nu het sentiment van de oude, gedegen kerstnacht. Trap de mensen kapot. Laat de trommen roffelen, laat de vlammen branden, laat de bommen neervallen, laat de mensen creperen. Want dat is menselijk recht dat is menselijke

rechtvaardigheid. Maar dan komt de nacht dat de ster boven de stal heeft stil gestaan. En dan opeens sluiten wij iedereen aan ons hart, en is alles vergeten en vergeven – hopelijk ook de ellende die je anderen hebt aangedaan. Dit klinkt overdreven, maar eens is het zo geweest: alles mocht in het hele jaar gebeuren, maar dan kwam er steeds weer een dag van vergeving, van happy-endings. Dat was eens het kerstfeest.

Nu is er ook een kerstfeest, versierd met beatmuziek en kerst-inns voor eenzame mensen waarbij de werkelijk eenzamen nooit aan bod zullen komen, omdat die weg kruipen voor een leven waarvoor zij bang zijn geworden. Men viert nu het kerstfeest met sociale rechtvaardigheid en vele culturele bijbedoelingen, vol opvoedkundige discussies over onderwerpen als: "Heeft kerstmis nog zin?" of, "Leeft God nog?" Het is al net met onze beide kerstverhalen: in wezen nogal pessimistisch. Je vraagt je af of er op dit kerstfeest dan niet iets positievers, iets vreugdigers te vinden zou zijn.

Wij kunnen natuurlijk proberen de zaak eens wat meer esoterisch te bezien. Dat is altijd mooi, want in de uitleggingen van de esoterie kunnen wij bijna altijd alles vinden wat wij nodig hebben. Volgens de esoterie moet u bijvoorbeeld de vraag van de maagdelijke geboorte niet zien zoals die u als een werkelijkheid of een astrologisch feit elders wordt voorgelegd. Men stelt dat Maria nog nooit een man bekend had. Mogelijk. Maar met de werkelijke betekenis van die uitspraak heeft de maagdelijke geboorte volgens de esoterie niets te maken. Rond het Licht, dat de werkelijke wereld van God is, zo stelt de esoterie, bevindt zich een grens die goddelijke kracht en gedachte uitstraalt in de werelden van vormen. Deze nu heeft men de maagd genoemd. Zo er ooit een deel van de goddelijke kracht onmiddellijk in de mensen geboren is, zal dit geschieden vanuit de maagd waarin het werkelijk goddelijk Licht zijn reflexen in de wereld van vormen heeft gezonden en zo onmiddellijk tot mens kon worden.

Dat is mooi, heel mooi. En er zijn meer van dergelijke uitleggingen. Eenieder weet wel dat volgens het verhaal het kind geboren werd in een grot die als stal diende. Toch stelt men het stalletje steeds weer als een open bouwsel voor. Dat heeft zijn betekenis zegt de esoterie: Wanneer het goddelijk Licht zich op aarde manifesteert, zo komt het niet om zich te verbergen in een krocht, in een grot ergens in de ingewanden van een stukje berg ergens op aarde. Hét Licht komt op aarde voor alle mensen. Daarom moet de geboorteplaats open zijn, een open stal, van waaruit het Licht als het ware naar alle zijden zal kunnen uitstralen en waar de mensen allen zonder meer zullen kunnen binnentreden wanneer zij zich daartoe geroepen voelen. Mooie uitleggingen die worden ingeleefd in vaak zeer fraaie gelijkenissen en verhalen. En misschien is het ergens nog deel van een waarheid ook. Maar wat heb je aan dergelijke spitsvondigheden en uitleggingen? Maakt dit de zaak dan opeens positief? Enigszins misschien. Maar aan de andere kant vind ik in deze uitleggingen toch ook weer vele negatieve aspecten.

Het meest negatieve vind ik altijd weer dat de mensen het geheel van het gebeuren terugwijzen naar een langvergeten periode, ruim 1900, bijna 2000 jaren geleden. Negatief vind ik vooral de tendens waarin zij kenbaar proberen te maken dat dit slechts een enkele maal op aarde mogelijk is geweest dat dit nimmer meer voor zal kunnen komen. O, zeker, volgens bepaalde voorspellingen zal Jezus eens tot de aarde terugkeren: gezeten op de wolken, tronende aan de rechterhand des Vaders, om te oordelen over de levenden en de doden. Neem mij niet kwalijk. Rechters zijn er op aarde al genoeg, rechtvaardige en onrechtvaardige. Hebben wij als schepselen nu behoefte aan een nieuwe rechter of hebben wij in de eerste plaats behoefte aan de liefde Gods? Ik meen dat de wereld altijd behoefte heeft gehad aan een kosmische liefde die alles verenigt, en ik ben van mening dat uw dagen meer dan ooit behoefte hebben aan een goddelijke liefde, zoals die gekristalliseerd werd in het kind. Eens in een ver verleden hoopte men, zocht men, werkte men, bad men om een Messias. Ik geloof dat de wereld waarin u nu leeft, meer behoefte heeft dan ooit aan een verlosser, een Messias. De wereld van heden heeft volgens mij meer behoefte aan een vrijmaker dan in het verleden. Want vroeger waren mensen nog slaven van mensen, maar de mens van heden is de slaaf van de tv, de ijskast en de auto, zo zichzelf ontmenselijkende, meer dan een mens ooit bereiken kan.

Neen. Wanneer wij iets positiefs moeten zoeken, zo ligt de meest positieve betekenis van het geheel misschien wel hierin: dat dit feest van de liefde - want dat is Kerstmis eigenlijk - door alle landen heen blijft klinken, ook wanneer men het christendom niet heeft aanvaard. Denk bijvoorbeeld eens aan Japan. Daar zijn christenen. Maar de overgrote meerderheid is boeddhistisch shintoïst, volgt de leer van zen en dergelijke. Dat u ook in dit land de gebruikelijke kerstversieringen aantreft, kan nog verklaard worden uit de behoefte hiermede zaken te doen. Maar de stilte die de kerstdag toch even kenmerkt, maakt duidelijk dat ook hier de mensen het gevoel hebben: ergens moet toch ook voor ons een beetje vrede te vinden zijn. Als ik het kerstfeest ontdoe van al zijn commerciële en materialistische versierselen, blijft er maar een ding over: een bede van mensen die vertaald kan worden met een "Heer, geef ons vrede", alsof men juist in de sentimenten en drijfveren van de vrome feestbeleving haast ondanks zichzelf bidt:

God, laat ons nu toch eindelijk eens een keer rust vinden.

God, laat ons eindelijk eens werkelijke liefde vinden in de plaats van de haat, de angst die ons voortdurend drijft.

God, laat ons eindelijk in de strijd om het bestaan dié vrede, dié aanvaarding vinden waardoor ook wij, zoals in het verhaal, de herders alles durven en kunnen achterlaten, om naar de stal te gaan, om het wonder van een goddelijke liefde te aanschouwen en te ondergaan.

Deze behoefte, dit eeuwige verlangen naar vrede en vrijheid, juist om vrede en liefde voor zich te kunnen beleven, bestaat volgens mij nog steeds in de mensen. Ik heb het gevoel dat na deze 2000 jaren dit aspect van de geboorte nog sterker op de voorgrond komt dan ooit tevoren. Je kunt je natuurlijk van dit alles gemakkelijk afmaken, je kunt schimpscheuten plaatsen op de kerstpotten en de al dan niet uit particulier initiatief voortkomende liefdadigheden waarmee het werkelijk onrecht in de gemeenschappen alleen maar verbloemd wordt. Maar achter die dingen ligt volgens mij ook de behoefte, om iets af te kopen, een schuld af te lossen, om de liefdeloosheid te vergeten die de wereld in feite beheerst en even een gevoel van liefde, verbondenheid, zekerheid te vinden. En ja, misschien zou ik dan hierover dan ook maar een kerstverhaal moeten vertellen. Ik ben toch al met verhalen bezig geweest en een verhaal laat vaak duidelijker worden, wat je wilt zeggen, dan vele abstractere beredeneringen.

De nacht was donker en diep. Door de jagende wolken pinkte soms een ogenblik een ster als een ver baken in een onbekende zee, door onbekende krachten uitgezet. Het was kerstavond. Het was laat. In de stad werden een voor een de ramen donker tot zelfs de straten, eenzaam en afgezonderd, lagen als in een geheel vreemde wereld. In een kleine kerk jammerde een oud harmonium nog de welbekende wijzen die voortvloeien uit de welbekende en zich steeds weer gelijk herhalende kersttradities. De mensen in de stad geloofden niet meer zo sterk aan Kerstmis: de oorlog was over het land gegaan, bezetters hadden voor lange tijd alle lichten gedoofd en van de oude gebruiken, vreugden en gedachten was maar weinig overgebleven.

Toen, opeens, was het er. Het was een fijn, klingelend geluid, een vaag gerinkel als het breken van een kleine ijspegel. Haast onhoorbaar snelt het langs de straten en brengt weer leven in de slapende stad. Je weet eigenlijk niet waar het vandaan komt. Het is een ijl tintelen in de lucht. Zacht zingend gaat het ijle gerucht dansende door de straten, klopt aan de oogloze ramen, speelt langs de goten, dartelt boven de schoorstenen, tot het de lucht schijnt te vervullen met een bijna onzichtbaar netwerk van gouden straaltjes. Het geluid inspireert de mensen, al weet niemand waar het vandaan is gekomen. Het is een werkelijk kerstgeluid, ijl en tinkelend als het spel van zacht, rinkelende glazen. Zo fijn is het geluid dat het getinkel van blikken engeltjes die boven een kaarsvlam ronddraaiend staafjes zachtjes tegen belletjes doen stoten, een ruw geraas vormen in vergelijk. Hun klinken is als het geraas van een tank in vergelijk tot de zang van een leeuwerik.

Toch dringt het fijne zingen overal door. Deuren gaan open. De strakke beslotenheid van de stad, de veile leegte van de straten, de geur van afgrondiepe wanhoop schijnen opeens te verminderen. Er komen mensen in de straten. De soldaten met hun grauwe wapens die de straten gedurende het duister leeg moeten houden, vergeten hun taak. Zij spreken ongedwongen met de anderen over de mogelijke oorzaak van het langzaam sterker wordende geluid dat nu is als het breken van ijs. Niemand weet hoe het komt. Maar opeens zijn de mensen onder een invloed die hen doet begrijpen dat alles onbelangrijk is naast dit met elkaar spreken, dit elkaar eindelijk begrijpen. De haat die zo lang tastbaar boven de stad hing is vergeten. De soldaten, anders zo achterdochtig en voorzichtig, vergeten nu dat hun wapens wel een gestolen zouden kunnen worden. Ergens heeft iemand thee gezet. Waarschijnlijk heeft hij deze lang bewaard, om haar eens op een feestelijke dag te kunnen drinken als een kostbaar en bijna vergeten symbool van vrede en vrijheid. Nu deelt hij ze uit op de straat en maakt geen onderscheid tussen degenen aan wie hij zijn gave aanbiedt. Nog is het duister. Je kunt de damp niet zien die ongetwijfeld van de warme bekers, die worden uit gedeeld, zal afslaan. Maar eenieder heeft het gevoel dat het steeds lichter wordt. Het filigraanwerk van gouden straaltjes boven de stad verdicht zich. Overal in de harten van de mensen leeft een bijna vergeten hoop: dat het eens werkelijk vrede zal zijn. Er luiden geen klokken in deze nacht. Maar de stemmen in de straten krijgen langzaam een bronzen klank. Het zoemen en gonzen van sprekende mensen schijnt tot een gebeier van klokken te worden.

Er is een paleis in deze stad. De mensen die daar verblijven, worden bang. Generaals met gewichtige ordereeksen op de borst, mannen van politieke bureau's die alles moeten controleren, kruipen weg in hun gesloten kamers. Zij willen het geluid niet horen. Zij weten niet wat het is. Dezen roepen luidkeels om hun lijfwachten, maar die staan reeds buiten, spreken mee met de anderen over het geheimzinnig gebeuren en zijn, zonder het te beseffen, reeds in het gouden netwerk gevangen. Wanhopig zoeken de machthebbers naar iets dat het geluid zal verdrijven. Een van hen ziet het nu steeds duidelijker wordende gouden web aan de hemel. Zij trachten schijnwerpers te doen ontsteken, opdat dit schouwspel, in hun ogen nog hatelijker dan het geluid, zal worden uitgedoofd door felle lichten die sterker zijn. Maar er blijkt niemand op post te zijn die voor hen de lichten zou kunnen ontsteken en bedienen.

In het tot gebeier geworden gezoem van stemmen, het wegsmelten van de haat, het even oplaaierend begrip van mensen voor mensen, klinkt opeens een woord.... Er is iets nieuws geboren op aarde. Men voelt het, kent het niet. Wie de eerste was, zal niemand weten. Maar opeens flitsen overal lichten aan, de stad leeft opeens. Het is opeens of alle oorlog, dreiging, bezetting, oproer, alleen maar een kwade droom waren. Zeker, er zijn geen voertuigen op de straten. Maar overal zijn mensen, mensen, mensen. Mensen die spreken met elkaar die lachen met elkaar. Zij zijn vaak in de meest zonderlinge gewaden gehuld, want het klinken, het zinderen van het gouden web heeft hen onverwachts getroffen. Maar zij lachen niet om elkaar, zij spreken en lachen met elkaar. Nu werpen soldaten hun wapens weg. Het is immers niet meer nodig je met dergelijke doodsbrengers te belasten? Ergens gaat een winkel open. De eigenaar, in pyama, deelt zijn zwarte voorraden uit. Die zijn nu overbodig geworden, want het is immers vrede?

Deze nacht zijn de mensen goed voor elkaar, zonder te weten waarom, ja, zonder zelfs maar te beseffen dat zij "goed" voor anderen zijn. Want de juichende bronzen klank van het gemurmelt van de menigte is geboren uit een innerlijk gevoel van vrede, van zekerheid, zoals men dit nog nooit heeft gekend. Zeker, de dag zal weer aanbreken, de soldaten zullen hun wapens weer zoeken en dragen. De machthebbers zullen hun angst vergeten en doen, alsof er niets is gebeurd. In de nachten die komen, zal de stad weer donker zijn, verdronken in het duister. Maar nooit meer zal het werkelijk duister worden voor de mensen, want het filigranen netwerk van de gouden hoop zal blijven bestaan: mensen hebben elkaar als mensen gezien. Zo komt uit die vreemde kerstnacht het begrip voor elkaar, de wederkerige aanvaarding waardoor de liefde weer op aarde kan leven. Hoe sprookjesachtig en onverklaarbaar het gebeuren u in dit vertelsel ook is, toch meen ik dat dit het beste kerstverhaal is voor uw dagen.

Het is maar een sombere wereld waarin u leeft, meent u? U hebt gelijk. Terwijl hier de omzet in kerstkippen, konijnen, kalkoenen en ganzen een hoogtepunt heeft bereikt, verhongeren er nog steeds mensen op deze wereld. Terwijl er hier ware kapitalen zijn uitgegeven voor kerstversieringen en vele mensen reeds voor honderden guldens aan vuurwerk hebben ingekocht voor oud en nieuw, creperen elders mensen, omdat zij zelfs geen penning bezitten waarmee zij hun ellendig bestaan nog even zouden kunnen rekken. Want éér creperen mensen van ellende, ook nu, op dit ogenblik. Overal in de bidonvilles, de favuellas of hoe men ze ook noemt, in deze ellende oorden van een wereld die beweert welvaart te bezitten, sterven mensen van honger of door gebrek aan geld waarvoor men een arts zou kunnen laten komen. Uw wereld streeft naar welvaart, opslag, weelde. Zij streeft zozeer naar deze stoffelijke dingen dat in de materie de mens eenvoudig vergeten wordt.

En toch klinken reeds nu overal, stemmen die deze dingen bespreken. O, het is maar beperkt. Het is als het vage gezoem in de verte uit ons verhaal. Deze stemmen vragen: Is het nu wel nodig dat wij zoveel vreten, verbruiken, hebben? Zijn wij hier gelukkiger door? Is het wel zo belangrijk dat er steeds meer fabrieken komen? Zij vragen: is het wel zo belangrijk dat de mensen in naam van efficiency en zakelijkheid elkaar voorbijlopen zonder elkaar te zien? Zij vragen zich af of het wel belangrijk is de steden met steeds meer levende doden te bevolken die ten hoogste hun familie nog goedendag kunnen knikken en verder niets anders meer schijnen te zijn dan automaten die werken, consumeren, kopen, maar hun ziel allang verloren hebben. O, het zijn nog maar betrekkelijk weinige stemmen die zo spreken. Het is nog niet de bronzen gong die een nieuwe tijd verkondigt en mensen wakker roept voor een werkelijk kerstbeleven. Maar er zijn reeds nu mensen die er ernstig naar streven hun medemensen werkelijk lief te hebben en daarbij niet meer denken aan een eenvoudig even lief zijn voor elkaar of misschien een gezellig bij elkaar hokken.

Er zijn reeds nu mensen die in zich de behoefte gevoelen, zo maar eens een ander te begrijpen, zo maar, zonder bijzondere redenen of achtergronden, een ander eens goed te doen. Hun goedheid is ergens hard. Zij heeft niets van de zoetzachte, glycerineachtige goedheid die zo vaak als het ware product wordt aanbevolen, maar die in wezen bevuild is door egoïsme, tot zij smeriger is dan afgewerkte machineolie. Deze mensen zeggen keihard tegen de wereld: je deugt niet, het is je eigen schuld. Dit was dwaasheid. Maar zij laten de ander zijn waarde wanneer zij even later zeggen: zo gaat het werkelijk niet. Zullen wij zien wat wij er tezamen van terecht kunnen brengen? Zij dringen zich niet op, zij treden niet op de voorgrond, maar zij staan altijd weer klaar wanneer iemand hen nodig heeft. Mijn sprookje is geen waarheid. Maar die eerste vage stem, dit eerste brekende tinkelen van de ijskorst waaronder de menselijke waarden verloren schenen te gaan, is er. Wie weet of niet over een paar jaren op deze sombere wereld de kerstklokken stil zullen zijn en de stemmen van mensen het gebeier over zullen nemen. Wie weet of over enkele jaren de wereld niet in het duister zal zijn, maar de mensen met hun gedachten licht zullen scheppen waardoor zij het mogelijk maken dat hun wereld een nieuw kerstlicht zal beleven, een nieuwe openbaring zal ondergaan? Er zal misschien een nacht zijn waarin dan wel geen engelen zingen, maar de aanwezigheid van oneindigheid, van eeuwigheid, doorklinkt op alle mogelijke wijzen.

Het is vandaag de tweede kerstdag. Ik ben daar blij om, want hierdoor ben je enigzins vrij in de keuze van je onderwerpen, zelfs wanneer er een kerstbijeenkomst wordt gehouden. Daarom wil ik u er nog op wijzen dat wij nu leven in de tijd van aquarius. Aquarius is de astrologische mythos van een nieuwe tijd. Zeker is dat u werkelijk leeft in een periode van vernieuwing. U leeft in een tijd waarin nieuwe denkbeelden geboren worden. U leeft in een periode waarin overal de tekenen kenbaar worden van een afbuigen, ja, zelfs van een breken van vele oude dingen en gebruiken. Aquarius brengt dan misschien, wanneer wij de ontwikkelingen volgen, een tijd waarin economische moeilijkheden een soort bezetting van eigen gebieden noodzakelijk schijnen te maken. U leeft in dagen waarin een militaire dictatuur waarschijnlijk overal dreigt, een tijd waarin velen zullen trachten met alle middelen orde, recht en vooral discipline te handhaven.

Blaffend klinken de bevelen van degenen die de macht in handen hebben. Volk, geef acht. Geef ... belastingen. Geef... werktijd. Geef... uw denken. Geef, geef, geef. Want zo gaat het in uw wereld, Overall eist men van de mensen: geef. Breng offers. Geef aandacht, je vertrouwen. Ken discipline en sta achter het leger, de staat, het rode kruis, onze economie.... Overall krassen en flemen eisende stemmen. En ondertussen wordt het steeds donkerder op deze wereld. De mensen zijn er eigenlijk al aan gewend: de belasting gaat weer omhoog, de prijzen stijgen weer, de werkelijke waarde van een munt daalt weer verder, de werkeloosheid neemt toe. Dit alles ondanks de optimistische stemmen die verkondigen dat men het nog nooit zo goed heeft gehad dat de maatschappij nog nooit zo rechtvaardig was. Stemmen die de mensen nog wel horen, maar waar zij niet langer naar luisteren, omdat zij hun wereld steeds hopelozender en somberder beschouwen en niet meer in leuzen en beloften geloven. De feiten wijzen toch wel in de richting van mijn verhaal. Het denkbeeld van de bezette stad is voor gehele landen reeds een feit. De mensen zien ontsteld naar deze wereld die ten gronde schijnt te zullen gaan aan haar jacht op de materiële welvaart. Een mensheid die hierdoor grotendeels de geestelijke veerkracht heeft verloren die voor het bereiken van een werkelijke welvaart toch wel onmisbaar is.

Maar ik hoor ook overal reeds stemmen, gedachten, zie reeds hier en daar resultaten die Nu ja, je kunt dit eenvoudig niet vergelijken met iets. Er zijn gewoon geen passende beelden voor te vinden. Maar wanneer u ooit in de bergen bent geweest, in het vroege voorjaar, dan hebt u misschien het eigenaardige ruisen wel eens gehoord van beekjes die de winter lang bevroren waren, maar waarin nu onder het ijs het water weer sneller begint te lopen. Misschien herinnert u zich dat wonderlijke ruisende zingen dat steeds meer begeleid werd door een tinkelen kralen, alsof in de gehele wereld haarscheurtjes dreigen te ontstaan. Zo hoor ik iets in alle lagen en richtingen binnen uw maatschappij, een soort tinkelen dat voortkomt uit denken en zoeken, en een nieuwe zomer schijnt te beloven. Ik doel niet op revoluties omentwille van de revolutie, zoals er nu zoveel zijn en worden voorbereid. Ik doel op een vreemde, langzaam toenemende onvrede met het leven, een denken en geestelijke processen die de mensen er toe brengen pogingen te doen elkander werkelijk te begrijpen en ondanks vele verschillen toch samen te werken.

Dat is voor mij een teken van een werkelijk kerstfeest. Ik geloof dat de geest van Kerstmis in die gedaante ook nu werkelijk op aarde rondwaart. Het is een kerstgeest die mij doet denken aan de schim van Marley in het verhaal van Dickens, de geest die toont wat dreigt, die duidelijk maakt hoezeer gierigheid gevaarlijk en groot bezit uiteindelijk onbelangrijk is. Ook deze kerstgeest laat ongetwijfeld vele onaangename taferelen zien. Zij tracht de mensheid duidelijk te maken dat zij eigenlijk zichzelf ten onder dreigt te richten dat zij een pact met de duivel dreigt te sluiten omentwille van enkele penningen. Maar daarnaast zegt deze geest ook iets over verlossing. Zij toont een wereld vol met arme mensen die toch ergens geluk kennen. En dan gaat zij verder en toont de werkelijke armen van deze tijd: niet alleen mensen die niets te eten hebben, maar vooral mensen die geen emoties meer over hebben die verward zijn in cocktailpartys en bussines. En zij zegt je: die mensen zou je iets kunnen geven. Niet geven, omdat zij je vragen iets te geven, maar eenvoudigweg gevende, omdat je voelt dat dit de enige manier is om iets terug te vinden van het Licht. Alleen zo kun je iets terugvinden van het kind dat nog in je leeft. Alleen zo kun je iets terugvinden van de verwachtingen die eens de wereld voor jou zo belangrijk en mooi maakten. Zeker, ook die mensen zijn ongeduldig. Wanneer je tegen een kind zegt: "Morgen ben je jarig, dan krijg je een geschenk", breekt voor hem de langste nacht van het jaar aan. Als je tegen de mensen van vandaag zegt: "er komt een nieuwe tijd, er komt een tijd van Licht", dan breekt ook voor hen vaak de langste en duisterste tijd aan die zij zich voor kunnen stellen. Elk ogenblik zien zij rond zich, maar er is nog niets te zien. De goede tijd is voorspeld, maar het duurt alles zo lang. Zou die tijd werkelijk ooit komen?

En zoals bij kinderen gaat het vragen verder. U kent het wel: Zou de Sint werkelijk die pop brengen? Zou ik misschien toch die fiets voor mijn verjaardag krijgen? Zou.....? Ja. Zou dit, zou dat, enzovoort. Ongeveer op dezelfde wijze kun je de vragen beschouwen die een groot deel van de mensen in deze dagen zullen gaan beroeren. Want het denkbeeld "wat zou dit voor mij

betekenen" speelt een heel belangrijke rol, zowel bij de pogingen om een bedrijf of geloof, danwel een maatschappij te vernieuwen. Het vernieuwen van de mens, zowel als de vernieuwing van gebruiken heeft hierbij een persoonlijke vraag, een gedachte aan de persoonlijke mogelijkheden en verlangens die in alle nog fijne en wat verwarde denkbeelden over vernieuwing doorklinken. Het zal voor velen te lang duren voor die nieuwe tijd werkelijk is aangebroken, en velen zullen wanneer zij komt in haar ontwikkelingen iets missen wat zij voor zich zo gaarne hadden gezien. Maar komen zal die tijd.

Het is de tweede kerstdag. Een dag waarop je je met de sentimentaliteiten van een bijna voorbije tijd kunt bezighouden. Maar ook een dag waarop je misschien in het kraken van de vorst, de flonkering van een sneeuwvlok of de roep van een hongerige vogel reeds iets kunt horen en zien wat behoort tot de tijd die gaat komen. De tekenen wijzen reeds nu op de komst van een tijd waarin Kerstmis niet een soort vlucht meer zal zijn voor, ja, voor wat eigenlijk...? Misschien vlucht men in dit feest vooral wel weg van de onmogelijkheden in het leven, van de eigen onvermogens om werkelijk als mens te leven en te bestaan volgens eigen maatstaven. Ik zeg u dat de tijd niet ver is waarin het kerstfeest niet meer zal worden gebouwd op gebruiken en oude tradities, maar waarin hetgeen men Christus noemt, de liefde Gods' en de menselijke verbondenheid die verder gaat dan de menselijke beperkingen, een werkelijk kerstbeleven mogelijk zullen maken. Ik geloof dat de ware geest van Christus binnenkort weer zal leven op aarde. Ik geloof dat dit de belofte is van het kerstfeest, zeker in deze dagen. Want de nieuwe tijd is nabij.

Ik heb nog wat tijd over om iets voor mijzelf hieraan toe te voegen. Zo neem ik dus nog even het woord voor mijzelf. Een broeder van mij heeft gezegd: wanneer mensen het woord nemen, moet je uitkijken. Want wanneer zij het woord nemen, nemen zij jou. En als je eenmaal genomen bent, kom je niet meer aan het woord. Dat stamt overigens van Henri. Maar als je zo zit te denken en je hebt de tijd, rijzen er zoveel denkbeelden in je op. Zo veel verhalen ook. Zo vraag je je misschien af:

Wij weten nu wel, wat Kerstmis op aarde betekend heeft en denken dat wij weten, hoe alles is gegaan. Maar hoe zou het nu eigenlijk in de hemel zijn geweest? Stel u eens voor dat het precies zo is geweest, als men u vertelt: De Zoon van God gaat naar de wereld toe.

Stel u de drukte voor in het hemelse paleis. God de Vader zit nog op zijn troon achter het bureau, want Hij heeft nog een paar zaken af te doen, ondertekent misschien nog juist even een decreet voor de engel des doods.

Onder de troont staat Gabriel te vragen wanneer hij nu eindelijk weer eens een solo mag spelen waarop de Heer zegt: "Gabriel, go blow your horn."

Alles is normaal en gezellig, en daar opeens komt de H. Geest aanvliegen: "Vader, Vader, heeft U de Zoon al gewaarschuwd dat Hij naar beneden moet? Ik heb het al aangekondigd."

"Hoor eens, daar weet ik zo snel ook niets van. Heb ik dat soms ondertekend?"

"Ja, Heer, ik heb u het decreet ter ondertekening gegeven en U..."

"Wel, verdorie. Heb ik nu alweer iets ondertekend zonder er op te letten, wat het was? Heb je al appèl gehouden onder de heiligen en zaligen?"

"Die komen dadelijk, Vader, en zullen veel plezier hebben. Maar eerst moet Uw zoon afdalen op de wereld."

Waarop een aantal engelen wordt opgecommandeerd om de bagage te pakken. Want een zoon van God kan toch niet naar de wereld gaan zonder de nodige gaven en wonderen mee te nemen, nietwaar. Hij zal daaraan netzomin denken als u om een jaar op reis te gaan zonder een extra verschoning mee te nemen. Het geleide van engelen staat al enige tijd klaar. Dan komt het ogenblik van vertrek.

"Zoon, daar ligt het lichaam van Jezus. Het is de hoogste tijd."

"Dan ga ik maar, Vader. En ik hoop nu maar dat U het mij niet al té lastig maakt, want het juiste contact met die mensen op aarde krijg je geloof ik zo maar niet."

En zo vertrekt de zoon. Een stel engelen gaat een eindje mee om gedag te wuiven. Gabriel vliegt al toeterende ook nog even mee. Bovendien kent hij de weg het beste en kan ervoor zorgen dat

niemand verdwaaft. En dit schouwspel wordt gezien door een stelletje herders, en men wordt doodsbenauwd. Gabriel ziet het. Daar hij vandaag op zijn hoorn mag spelen, toetert hij nog even snel een kerstkoraal die zo 1800 jaren later door een mens zelfs opgeschreven zal worden. Dan daalt hij bij de bange stervelingen neer en zegt: "Maak je niet druk, jongens. Vandaag is het Licht op aarde geboren. Ga maar eens bij de stal in de grot kijken en trek je niets aan van onze vertoningen. Zo belangrijk is dit werkelijk niet." In het evangelie heeft men dit alles natuurlijk in een heel wat plechtiger vorm opgenomen en laat men Gabriel zeggen: "Vreest niet want ik verkondig u een blijde boodschap, een grote blijdschap, enzovoort, enzovoort". Begrijpelijk, want de werkelijke woorden die betekenen: "maak je nu maar niet druk", maakten natuurlijk niet voldoende indruk. Maar wie Gabriël kent, weet wel dat die nooit zo plechtstatig voor de dag zal komen. Daarvoor is het een veel te toffe jongen, ik bedoel engel.

Je kunt je het verhaal verder dan wel voorstellen: de Vader besluit dat het nu werkelijk tijd wordt dat de mensen verlost zullen worden en stuurt de Heilige Geest om Jezus in te lichten. Dat gebeurt dan tijdens de doop in de Jordaan. Ik denk zo dat Jezus de opdracht niet erg prettig vond. Maar hij zal wel gedacht hebben: nu ik zo ver ben, moet ik maar verder doorzetten. Na zijn dood komt Jezus weer in de hemel en de Vader wil weten of de mensen nu werkelijk verlost zijn. Jezus haalt de schouders eens op en zegt: "Hoe kan ik dat weten, Vader. Misschien dat wij een paar mensen hebben kunnen bevrijden van hun illusies, en anderen wat moed hebben kunnen geven om verder te leven. Maar u weet het wel: mensen houden er niet van de werkelijkheid te aanvaarden." Daarop heeft de Vader gezegd: "Zoon, je moogt een paar dagen utblazen, dan ga je terug om het hen nog eens goed te vertellen". En zó gezegd, zó gedaan.

Als je een verhaal zo vertelt, klinkt het opeens anders. Sommige mensen zullen mij zelfs wat kwaad aan kijken en zich afvragen of dit nu geen sacrilège is. Ik geloof van niet. Weet u, de mensen maken zelf van de dingen een sprookje. Zij maken van de goddelijke liefde een sprookje, zoals zij een sprookje maken van Jezus menselijkheid, ja, hem geheel tot een sprookje maken. Zij kijken naar een kindeke in doeken gewikkeld, bidden, eten, drinken en zijn vrolijk, want dit is een roerend ogenblik en de toeschouwers wordt verzocht om voorlopig de ellende maar te vergeten die dit kind later als mens mee zal moeten maken.

Neen. Misschien word ik nu wat giftig, maar dat moet u mij maar vergeven. Ik vind de belachelijkheid van dit kerstgebeuren liggen in de wijze waarop de mensen de geboorte in alle intimiteit herdenken, terwijl zij lijden en dood maar liever vergeten. Belachelijk, omdat men zich wel met alle details wil bezighouden rond het stalletje van Bethlehem, maar liever geen details hoort over de wijze waarop dit kind eens voor hen gestorven is. En het verhaal wordt nog belachelijker wanneer een zendingszuchtige paus zendingen uitzendt naar oorlogszuchtige barbaren in het noorden met de opdracht: bekeer ze, maar houdt bij de verkondiging wel rekening met hun eigen gebruiken, want anders winnen wij niet voldoende zielen. Waarop de zendingen het midwinterfeest namen, van de terugkerende zon, en stelden: dit is niet van de zon, maar van het kindeke Jesu in de kribbe. En daarom vierden de afstammelingen van die barbaren het feest nog steeds met versierde groene bomen, wijn en lekker eten, zoals hun voorouders eens de terugkeer van de zon herdachten met groen, mede en honingkoek. Alleen mag op het kerstfeest niet gedobbeld worden. Daarom duurt het feest ook zo kort. Wanneer men de oude gebruiken van het zonnewendefeest zou hebben gevolgd, zou de vreugde nog wel een weekje langer geduurd hebben.

Uw kerstviering is grotendeels nog steeds een uiting van Germaans heidendom waarvan men alleen de zon heeft vergeten. En al die ballen in de boom en al die kaarsen horen niet werkelijk thuis in het christendom, al tref je ze zelfs in de kerken vaak aan. Men heeft bij het heidense lichtfeest eenvoudig een kribbe gevoegd en opeens is alles christelijk, alles pais en vree. Wat mij nogmaals tot de vraag brengt: wat betekent het, wat is het werkelijk waard? Hebt u uw vijanden werkelijk vergeven? Ja? Hebben zij u het arsenicum dan zomaar geleverd? O, u bedoelt het anders? Hebt u dan aan uw naasten gedacht? Hebt u de eenzamen werkelijk bij uw feest betrokken? Wat hebt u werkelijk voor anderen gedaan op dit kerstfeest? Iets in depot gegeven

voor het kerstfeest van anderen? Heel erg goed van u. Maar wat hebt u zelf gedaan? Wat heeft de wereld gedaan, wat hebben de leiders gedaan die altijd zo vroom spreken over hun christelijke taak? Wat is er veranderd in de wereld wanneer zo dadelijk het normale leven in uw wereld weer verder gaat?

Niet veel, vrees ik. En dat is juist de fout. Dit zijn de dagen van het Licht. Dit zijn de dagen waarin je denkt aan liefde, vergeving, genegenheid; dit zijn de dagen waarop je voelt dat de ijsschaal van materialistisch egoïsme toch zou moeten breken. In deze dagen voel je dat de werkelijke mens, de Lichtende geest weer moet ontwaken die Lichtende geest die dansen kan op eeuwige velden en toch mens worden. U voelt dat dit eens zal moeten gebeuren? Waarom begint u er dan niet aan, nu? Pas wanneer er iets verandert in u, iets wat blijft bestaan wanneer de kerstdagen voorbij zijn, kun je werkelijk spreken van een kerstgebeuren. Want de essentiële vraag op Kerstmis lijkt mij te liggen in de woorden: wat kunnen wij zijn? Denk dan eens even niet aan het kindeke, maar aan de Christus, aan de werkelijke Lichtende Kracht. Denk aan God, aan liefde en tracht te leven uit de onbekende Kracht die mogelijk leven en inhoud heeft gegeven aan je bestaan. Denk aan je dagen, je mogelijkheden en die Kracht, - breng dezen tezamen. Breng ook tezamen hetgeen je denkt en voelt omtrent het goede en de praktijk van je stoffelijk bestaan. Maak van je kerstfeest een ontwaken, niet een slaapliedje voor egoïsten. En durf dan te lachen.

Bij het kerstfeest lacht meestal alleen het kind in de kribbe. Lach zelf, wees blij met het leven. Wees blij. Je voelt dat de krachten van Al en kosmos ook door jou kunnen werken, de eeuwigheid ligt voor je open. Waarom zou je dan niet lachen? En indien u dit beseft, kan ik u eerst terecht en oprecht toe wensen: vrolijk kerstfeest en gelukkig nieuwjaar.

d.d. 26 december 1970